

VENGRIYA MUSIQA TA'LIMI

*Andijon davlat pedagogika
instituti Ijtimoiy va amaliy fanlar
fakulteti Musiqa ta'limi 2-bosqich
talabasi Adiljonova Oyistaxon*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Vengriyada musiqa ta'limi tizimining shakllanishi, uning pedagogik tamoyillari hamda Kodaly metodining amaliyotdagi o'rni yoritiladi. Mamlakat musiqa maktablarida qo'llaniladigan metodlar, o'quv dasturlarining mazmuni va o'quvchilarda musiqiy savodxonlikni shakllantirish jarayoni tahlil qilinadi. Shuningdek, Vengriya tajribasining O'zbekiston musiqa ta'limiga tatbiq etish imkoniyatlari ham ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Vengriya, musiqa ta'limi, Kodaly metodi, musiqiy savodxonlik, pedagogik yondashuv.

Аннотация: В данной статье рассматривается система музыкального образования в Венгрии, её педагогические принципы и роль метода Кодая в учебном процессе. Анализируется содержание образовательных программ, методы, применяемые в музыкальных школах, а также формирование музыкальной грамотности учащихся. Кроме того, представлены возможности внедрения венгерского опыта в систему музыкального образования Узбекистана.

Ключевые слова: Венгрия, музыкальное образование, метод Кодая, музыкальная грамотность, педагогические принципы.

Annotation: This article examines the structure and developmental features of music education in Hungary, emphasizing its pedagogical foundations and the central role of the Kodály method. It discusses the curriculum, teaching strategies,

and approaches used in Hungarian music schools to cultivate musical literacy and performance skills. The article also evaluates the pedagogical significance of the Hungarian model and explores the possibilities of adapting its best practices to the music education system of Uzbekistan.

Keywords: Hungary, music education, Kodály method, musical literacy, pedagogical approach, curriculum.

Vengriya bugungi kunda musiqa ta'limi bo'yicha dunyodagi yetakchi mamlakatlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Bu yurtning musiqiy ta'lim tizimi o'ziga xos pedagogik tamoyillar, boy madaniy an'analar va innovatsion metodikalar bilan ajralib turadi. Xususan, jahon miqyosida keng tan olingan Kodaly metodi Vengriya musiqa ta'limining asosiy poydevorini tashkil etadi. Ushbu metod musiqiy savodxonlikni rivojlantirish, nota o'qish malakasini mustahkamlash, eshituvni shakllantirish hamda milliy folklordan ta'lim vositasi sifatida foydalanishni ta'kidlaydi. Vengriya musiqa ta'limi tizimi yillar davomida umumiy o'rta ta'lim bilan maxsus musiqa tayyorlovini uyg'unlashtirgan, samarali va izchil modelga aylangan. Natijada, o'quvchilar nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ijrochilik ko'nikmalarini ham puxta egallaydilar.

Bugungi globallashuv jarayonida Vengriya tajribasini o'rganish ko'plab davlatlar, jumladan O'zbekiston uchun ham dolzarb hisoblanadi. Mamlakatimizda musiqa ta'limini rivojlantirish, milliy merosni asrab-avaylash va yosh avlodning estetik dunyoqarashini kengaytirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar ushbu tajribadan samarali foydalanish imkonini yaratadi. Shu bois Vengriya musiqa ta'limining pedagogik va metodik asoslarini o'rganish mahalliy ta'lim jarayoniga yangi yondashuvlar kiritishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Vengriya musiqa ta'limi o'zining tarixiy ildizlari, boy folklor merosi hamda puxta ishlab chiqilgan pedagogik yondashuvlari bilan ajralib turadi. Ushbu tizimning shakllanishi va rivojlanishida xalq og'zaki ijodi hamda musiqaning tarbiyaviy ahamiyati haqida ilg'or qarashlarga ega bo'lgan pedagoglar faoliyati

muhim rol o'ynagan. Xususan, mashhur bastakor va musiqashunos Zoltan Kodaly tomonidan ishlab chiqilgan metodologiya Vengriyaning musiqiy ta'lim tizimini tubdan o'zgartirib, unga ilmiy asoslangan, izchil va yuqori samarali yo'nalish bag'ishladi. Kodaly metodining asosiy g'oyasi shundan iboratki, musiqiy tarbiya har bir bolaga kichik yoshdan boshlab singdirilishi, ta'lim jarayonida esa milliy folklor namunalariga ustuvorlik berilishi lozim. Ushbu yondashuv o'quvchilarda musiqani tabiiy idrok etish, ritm va melodiya tuyg'usini bosqichma-bosqich rivojlantirish hamda nota o'qish malakasini qulay usulda shakllantirishga xizmat qiladi. Metodning ustunligi uning ketma-ketlik, tizimlilik va amaliyotga yo'naltirilganlik tamoyillariga asoslanganidadir. Har bir nazariy tushuncha qo'shiq kuylash, solfedjio mashqlari yoki ritmik harakatlar orqali mustahkamlanadi, bu esa o'quvchining musiqiy savodxonligini tabiiy ravishda rivojlantiradi.

Vengriya musiqa ta'limi tizimining muvaffaqiyati faqatgina Kodaly metodining samaradorligi bilan cheklanmaydi. Ushbu tizimning yana bir muhim jihati — pedagoglarning yuqori malakasi va ularning uzluksiz kasbiy rivojlanishiga bo'lgan e'tibordir. Vengriyada musiqa o'qituvchilari maxsus tayyorlov dasturlari asosida o'qitiladi, ularda metodika, musiqiy psixologiya, bolalar rivojlanish xususiyatlari va xor dirijyorligi kabi fanlar chuqur o'rgatiladi. Bu esa o'qituvchilarning o'quvchilarga moslashgan, individual yondashuv asosida ishlashini ta'minlaydi. Shuningdek, pedagoglar faoliyati muntazam ravishda seminarlar, ochiq darslar, uslubiy almashinuvlar orqali takomillashtirilib boriladi. Vengriya musiqa maktablarining moddiy-texnik bazasi ham ta'lim samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Maktablar zamonaviy cholg'ular, ovoz yozish vositalari, interaktiv texnologiyalar hamda musiqiy dasturlar bilan jihozlangan. Bu jarayon o'quvchilarning amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirokini ta'minlaydi va ularning musiqiy tajribasini kengaytiradi.

Vengriyada xor madaniyati ham alohida o'rin tutadi. Maktablar, kollejlari va oliy o'quv yurtlarida xor jamoalari faoliyat yuritadi va ular muntazam ravishda

mahalliy hamda xalqaro tanlovlarda ishtirok etadi. Xor ijrochiligi o'quvchilarni jamoa bo'lib kuylashga, mas'uliyat, tartib-intizom va musiqiy eshituvni chuqurlashtirishga o'rgatadi. Bu jarayon ham Kodaly metodining tarkibiy qismi sanaladi va musiqiy tarbiyaning muhim bo'g'ini sifatida qaraladi. Shuningdek, Vengriya musiqa ta'limi tizimida musiqa maktablari bilan professional konservatoriyalar o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjud. O'quvchilar boshlang'ich bosqichdan boshlab professional musiqa ta'limiga tayyorlanadi, iste'dodli yoshlar esa maxsus sinflar orqali ixtisoslashtirilgan yo'nalishlarga yo'naltiriladi. Bu tizim mamlakatda yuksak malakali musiqachilar, kompozitorlar va dirijyorlar yetishib chiqishiga asos yaratadi. Vengriya tajribasining yana bir muhim jihati — musiqaning umumta'lim fanlari bilan integratsiyasi. Musikadagi ritm, tovush, kompozitsiya kabi tushunchalar matematika, adabiyot, psixologiya va boshqa fanlar bilan uyg'unlashtirilgan o'quv jarayonlari orqali talabalarning keng qamrovli tafakkurini rivojlantiradi. Bu yondashuv musiqaning nafaqat san'at, balki tarbiya va intellektual rivojlanish vositasi sifatida ham ahamiyatli ekanligini ko'rsatadi.

Vengriya musiqa maktablarida o'quv dasturlari umumiy ta'lim bilan uzviy bog'langan bo'lib, o'quvchilarni nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ijrochilikka ham tayyorlaydi. Maktablarda chorlovchi qo'shiq kuylash, cholg'u chalish, musiqa nazariyasi, xor ijrochiligi kabi fanlar kompleks tarzda o'qitiladi. O'quv dasturlarining izchilligi, sinfdan sinfga o'tishda malakalarning bosqichma-bosqich murakkablashib borishi, musiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi mashqlar tizimining mavjudligi Vengriya modelini samarali qiladi. Shuningdek, o'quvchilarning individual qobiliyatlari hisobga olingan holda ularni ixtisoslashtirilgan yo'nalishlarga yo'naltirish amaliyoti yo'lga qo'yilgan. Bu esa nafaqat iste'dodli yoshlarni erta aniqlash, balki har bir o'quvchining musiqiy salohiyatini to'liq namoyon etishga imkon yaratadi.

Vengriya musiqa ta'limi tizimi o'zining innovatsion yondashuvlari bilan boshqa davlatlar uchun ham o'rnak bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, Kodaly metodining xalq qo'shiqlariga tayangan holda o'qitish tamoyili O'zbekiston musiqa ta'limi uchun ham dolzarb bo'lib, milliy folklorimizni o'quv jarayoniga keng joriy etish imkoniyatlarini beradi. O'zbekiston ta'lim tizimida musiqiy savodxonlikni oshirish, xor madaniyatini rivojlantirish, bolalarda ijodiy tafakkurni shakllantirish yo'lida Vengriya tajribasi katta amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu bois mazkur tizimning pedagogik va metodik asoslarini o'rganish, uning ijobiy jihatlarini mahalliy sharoitga moslashtirib qo'llash mamlakatimiz musiqa ta'limining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Vengriya musiqa ta'limi tizimi o'zining ilmiy asoslangan metodikasi, izchil o'quv dasturlari va milliy folklorga tayangan pedagogik yondashuvi bilan jahon miqyosida e'tirof etilgan samarali model hisoblanadi. Zoltan Kodaly tomonidan ishlab chiqilgan metod musiqiy savodxonlikni bosqichma-bosqich rivojlantirish, eshituv qobiliyatini mustahkamlash va o'quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirishda yuqori natija berishi bilan ajralib turadi. Ushbu metodning umumta'lim maktablari va ixtisoslashtirilgan musiqa maktablari o'quv jarayoniga keng joriy etilganligi Vengriya ta'lim tizimining barqarorlik, izchillik va yuqori sifatga yo'naltirilganligidan dalolat beradi.

Vengriya tajribasi O'zbekiston musiqa ta'limini takomillashtirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Xususan, xalq qo'shiqlariga tayangan holda o'qitish, solfedjioni tizimli o'rgatish, ijodiy ko'nikmalarni erta bosqichdan rivojlantirish kabi jihatlar mahalliy ta'lim jarayonini boyitishi, o'quvchilarda musiqiy madaniyat va estetik didni yuksaltirishga xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, Vengriya modelining muvaffaqiyatli jihatlarini o'rganib, ularni milliy sharoitga mos tarzda qo'llash O'zbekiston musiqa ta'limining sifat ko'rsatkichlarini yanada oshirishga, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etishga va musiqiy merosni asrab-avaylash jarayonini kuchaytirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda Vengriya musiqa ta'limi tajribasi zamonaviy musiqiy pedagogikada o'zining o'rni va ahamiyatiga ega bo'lib, uning o'rganilishi va mahalliy ta'lim tizimiga tatbiq etilishi musiqiy tarbiya jarayonining sifatli va samarali tashkil etilishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'rayev. R. Musiqa ta'limi metodikasi. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2010.
2. Abdullaeva. M. Musiqa pedagogikasi va uning asoslari. Toshkent: Fan nashriyoti, 2018.
3. Qodirova. D. Musiqa o'qitishning nazariy asoslari. Toshkent: Turon-Iqbol, 2016.
4. Shodmonov. Q. Umumiy o'rta ta'limda musiqa tarbiyasi. Toshkent: Tafakkur qanoti, 2019.
5. Karimova. S. Bola musiqiy rivojlanishining psixologik asoslari. Toshkent: Yangi Asr Avlodi, 2017.